

III

Plan metodyczny lekcji historii/wiedzy o społeczeństwie/lekcji wychowawczej

Czas: 1 godzina lekcyjna

Cele lekcji:

- poznanie fragmentu historii lokalnej,
- poznanie sytuacji polskich nauczycieli w Bydgoszczy i okolicach w czasie II wojny światowej i ich działalności w dziedzinie tajnego nauczania,
- znajomość losów jednostkowych, nauczycieli żyjących, z ich własnych wspomnień,
- rozumienie szczególnie trudnego położenia nauczycieli polskich na terenach wcielonych do Rzeszy w tym w Bydgoszczy,
- budzenie szacunku dla wszelkich prób przeciwstawiania się germanizacji, działań w dziele zachowania języka polskiego, pielęgnowania tradycji, religii, kultury itp.
- rozwijanie wrażliwości i empatii wobec ludzi w podeszłym wieku w trakcie przeprowadzania wywiadu i rozmowy o przeżyciach z czasów wojny,
- kształcenie umiejętności wyszukiwania informacji, docierania do różnych źródeł i korzystania z ich zasobów,
- rozwijanie umiejętności przygotowania i przeprowadzenia wywiadu z użyciem dyktafonu,
- orientowanie się co do miejsc kaźni i pochówku bydgoskich nauczycieli oraz przekonanie o obowiązku odwiedzania tych miejsc w atmosferze skupienia.

Temat: *Losy nauczycieli bydgoskich – ich trudna codzienność, praca konspiracyjna - w czasach II wojny światowej*

Treści:

- sytuacja Polaków na terenach wcielonych do Rzeszy, realia życia codziennego,
- administracja i sądownictwo na tych ziemiach,
- Bydgoszcz miastem „karnym”,
- germanizacja, formy, metody, terror wobec obywateli polskich,
- tajne nauczanie i ryzyko z tym związane,
- relacje nauczycieli i ich uczniów o tajnym nauczaniu,
- miejsca kaźni i pochówku bydgoskich nauczycieli,
- pamięć i szacunek.

Pojęcia:

- miasto „karne”, „krwawa niedziela”, Dolina Śmierci, Stary Rynek

Środki dydaktyczne:

- mapa ścienna „Ziemie polskie w czasie II wojny światowej”
- mapa (plan) Bydgoszczy,
- mapa powiatu bydgoskiego
- materiały z teczek tematycznych (teksty źródłowe, konspekty z przeczytanej literatury, zdjęcia, ikonografia)
- nagrania fragmentów audycji radiowych,
- dyktafon z nagraniami wywiadów i rozmów z uczestnikami wydarzeń,

Formy i metody pracy: praca w grupach, pogadanka, dyskusja, prezentacja, analiza źródła, wywiad, wykorzystanie środków audiowizualnych

Tok lekcji:

Uczniowie

- przypomnienie podziału ziem polskich według ustaleń niemiecko-radzieckich z 28 września 1939 r., pokazanie na mapie ziem zajętych przez ZSRR i Niemcy z uwzględnieniem podziału na ziemie wcielone do Rzeszy i Generalne Gubernatorstwo
- przypomnienie szczególnej sytuacji prawnej ziem wcielonych do Rzeszy,

I. uczeń/uczniowie po krótkim przygotowaniu omawiają sytuację Polaków w Bydgoszczy – m.in.: wymieniają tzw. „krwawą niedzielę” i jej skutki, status Bydgoszczy jako miasta „karnego”, plany hitlerowców uczynienia z niej miasta całkowicie niemieckiego,

- uczniowie posługując się materiałami z własnych teczek tematycznych omawiają formy i sposoby prześladowania obywateli polskich przez hitlerowską administrację, m. in.: zastosowanie prawa niemieckiego opartego na rasizmie, charakteryzują metody stosowane w celu germanizowania miasta i ludności (likwidacja języka, szkolnictwa, instytucji i organizacji polskich, zmiana nazw ulic i nazwisk, listy narodowościowe), mówią o wysiedleniach, likwidacji inteligencji, ziemiaństwa, duchowieństwa (tajne listy zawierające dane o osobach przeznaczonych do likwidacji), skazywaniu na śmierć bez sądu, deportacjach, wywózkach na roboty do Niemiec itd.

- Jako podsumowanie pogadanki uczniowie odpowiadają na pytanie: jakie miały być skutki takiej polityki okupanta?(np. fizyczna likwidacja części społeczeństwa stanowiącej elitę intelektualną, wynarodowienie, pozbawienie wszelkiej możliwości rozwoju pozostałych obywateli polskich i przeznaczenie ich do roli siły roboczej pod niemieckim kierownictwem.)
- uczniowie pod kierunkiem nauczyciela i zapisują wniosek w zeszytach

II. uczniowie prezentują i omawiają materiały przygotowane w domu:

1. odsłuchanie przez klasę wywiadu przeprowadzonego przez grupę uczniów z nauczycielem, prowadzącym w czasie wojny tajne nauczanie,
2. komentarz uczniów przeprowadzających wywiad, odpowiedzi na pytania padające z klasy o własne odczucia w trakcie przeprowadzania rozmowy,

Nauczyciel

ew. weryfikacja wypowiedzi, ocena

- nauczyciel sygnalizuje problem: „z czego wynikała szczególnie trudna sytuacja obywateli polskich w Bydgoszczy?”
ew. uzupełnienia nauczyciela, ocena przygotowania i prezentacji

- nauczyciel omawia zmiany administracyjne i w sądownictwie, wprowadzenie sądów specjalnych i sądów doraźnych, szczególne zadania tzw. Sądów Ludowych, które miały być narzędziem do realizacji polityki eksterminacji i skazywały za najmniejsze przewinienia wobec praw niemieckich na najcięższe kary z karą śmierci włącznie

nauczyciel kieruje pogadanką

Nauczyciel pomaga sformułować wniosek,

Nauczyciel podaje kolejny problem i zapisuje go na tablicy: „W jaki sposób Polacy starali się zapobiec germanizacji i zachować wśród społeczności polskiej język, religię, tradycję, świadomość własnej tożsamości?”

Nauczyciel udziela głosu uczniom, dodaje uzupełniające komentarze, czuwa nad poprawnością wypowiedzi

<p>3. prezentacja materiałów wyszukanych w bibliotekach i w archiwach domowych: wspomnienia nauczycieli i uczniów o tajnym nauczaniu, zdjęcia, świadectwa ukończenia nauki w konspiracji, dzienniki i inne, nagrania fragmentów audycji radiowych, komentarze uczniów do prezentowanych materiałów .</p> <p>Jako podsumowanie wypowiedzi uczniów może zostać zapisany wniosek, że tajne nauczanie, obok kultywowania w rodzinach tradycji, języka, religii, przyczyniło się wydatnie do fiaska niemieckiej polityki germanizacyjnej.</p> <p>4. informacje o miejscach rozstrzeliwań i pochówku nauczycieli, którzy zginęli z rąk hitlerowców, prezentacja zdjęć miejsc upamiętnionych męczeństwem (np. Dolina Śmierci, Stary Rynek i inne miejsca w Bydgoszczy i okolicach).</p> <p>- na mapie miasta i powiatu zostaną zaznaczone miejsca pamięci, które nie powinny zostać zapomniane.</p> <p>III. uczniowie udzielają odpowiedzi: na pytanie jak powinniśmy odnieść się do takiego bohaterstwa i poprzez jakie konkretne działania możemy zaświadczyć o pamięci, szacunku, wdzięczności?(np. dbałość o miejsca upamiętnione męczeństwem, groby i tablice).</p> <p>Zadanie domowe Uczniowie zapisują w zeszycie</p>	<p>j. w.</p> <p>- nauczyciel przypomina o wyjątkowej surowości prawa okupanta wobec osób łamiących zakazy i nakazy władz (aresztowania, zesłania do obozów koncentracyjnych, rozstrzelanie) przytacza fragment „Rozporządzenia o prawie karnym dla Polaków i Żydów na wschodnich terenach wcielonych” z 1941 r.</p> <p>- w czasie II wojny światowej zginęło ok. 40% bydgoskich nauczycieli</p> <p>- nauczyciel formułuje problem: jaka w tym kontekście jest dziś rola młodzieży? oraz pomaga uczniom dokonać osobistej refleksji i określić swoją postawę</p> <p>nauczyciel dokonuje oceny pracy uczniów i grup i komentuje swoje decyzje.</p> <p>jako zadanie domowe:</p> <p>- nauczyciel poleca uczniom przemyślenie i określenie, jakie cechy powinien mieć ich nauczyciel, by mógł być dla nich autorytetem i wzorcem do naśladowania?</p> <p>- przypomina o dopracowaniu materiałów do planowanej wystawy szkolnej</p>
---	--

Oczekiwane osiągnięcia uczniów:

- wiedza o tajnym nauczaniu w Bydgoszczy, uzupełnienie wiedzy podręcznikowej o fragment historii lokalnej oraz o indywidualne przykłady dramatycznych biografii świadków i uczestników tamtych wydarzeń,
- rozumienie, że tajne nauczanie było prowadzone z wielkim ryzykiem , groziło zesłaniem do obozu, a nawet śmiercią i świadczy o ogromnym bohaterstwie
- wyrażenie szacunku i wdzięczności za zachowanie polskości i przygotowanie młodych ludzi do podjęcia odbudowy kraju po wojnie,
- spojrzenie na nauczycieli jako ludzi, którzy mogą być autorytetami dla swoich uczniów
- przygotowanie materiałów do wystawy szkolnej,
- uzupełnienie zbiorów biblioteki szkolnej o materiały zebrane przez uczniów.

Zalecana literatura:

- Rozporządzenie o prawie karnym dla Polaków i Żydów na wschodnich terenach wcielonych. Rada Ministrów Obrony Rzeszy 1941 Wikiźródła
- A. Paczkowski, „Pół wieku dziejów Polski 1939 – 1989”, Warszawa 1995
- Cz. Łuczak, „Polityka ludnościowa i ekonomiczna hitlerowskich Niemiec w okupowanej Polsce”, Poznań 1979
- Cz. Madajczyk, „Polityka III Rzeszy w okupowanej Polsce”, Warszawa 1970
- A. Perlińska, „Fordon w latach 1939 – 1945” (Internet - Historia Fordonu)
- Henryk Kulpiński, „Tajne nauczanie podczas okupacji w Bydgoszczy” (w: Kalendarz Bydgoski 1981)

Opracowała Elżbieta Niechwiej
Bydgoszcz, 12 września 2009